

JÁN HOLLÝ
(1785-1849)

SVATOPLUK

PRVÝ SPEV

Spívám, jak hroznú Svatopluk na Karolmana¹ védel
vojnu, i jak víťaz, seba aj svoj od jeho vlády
oslobodiv národ, nepodlehly stal sa panovník
a zmužilých veľké založil kráľovstvo Slovákov.

Umko milá, jestliž mne si v mých kedy prispela pesňách,
včil najvác prispej na pomoc; tebe všetky ti dobre
známí sú bojové, ponevač sama buďto na Bílých
nekde horách, buď nad Kobylú², v tvém bydle sedícá,
aj na Devín, aj na hrozné mohla vojska si patriť.
Tehdy ma už ponadýchni; mysel tvým zjasni mi svetlom
a všelikú rozplaš tmu, abych tak hodne o týchto,
od žiadného ze všech posavád' až veščca nereklých,
prospevoval pótkách a Svatopluka z mrákot i smutnej
vazby na kráľovskú hodnosť a na prestol uvédel.

PIATY SPEV

Zemižízňova reč na sneme, kde sa rozhoduje o boji za udržanie slobody.

„Vodče veloslavny a vy zešlí pospolu radci!
Večne-li odsúden k tomu náš je tu na svete národ,
pod cudzím aby len zaprahlí dýchali jármom,
a vlastnú slobodu, vlastnú neužívali volnosť?
Od koho tak veľké Nemcom sa odevzdalo právo
utlačať bídných a silú k poddanstvu naháňať?

Ach! Svatopluk, hrozný Svatopluk, čo si predca zamyslel?
Jak veľkú v tebe oklamaní sme zakládali nádej,
udatnú zmužilosť a neohrozeného vidící
srdca tuhosť, že ty nás a milú našu krajinu obráníš
i v cudzú nikdá nedopustíš vládu upadnúť!
Ach! čo za vec, čo ťa hrozná k tomu potreba núkla?
A, hle, ty včil bídný, ju i nás na to dávno slačícím³
už Nemcom zapredal si a schválne kúpil otroctvo!
Však si ty najvatší býval volnosti milovník!
Ach, prečo sám nepadels a radej v boji záhubu nevzal,
nežli si mal toľkú, tak hanebnú spáchať ohavnosť,
bídu na nás uvaliť, večnej dat' poškrvne méno!
Zdáš na to sme predtým už pod Rastislavem a včil
pod mileným vodcem Slavomírem toľko prehojněj
léli tokov krvi a vzácnu dobýjali volnosť,
by sme ju včil hotovú a dobrovolnej pustili hrsti?
Čož na utlačení povedá nám nekdy potomci?
Že sme tedáž slišenú blízkej len vojny povestí,
od strachu naplašení, mužské odhádzali zbrojstvo

i skorenú k Nemcom prosbú s krivýmá kolenma
v mrzkú poslušnosť a bolestné ľézlí otroctvo.
Zbroj teda, zbroj hroznú zapopadnime, naproti pod'me.
Jestli by však víťazstvom hoveť nám nechcelo sčastí,
zemrime včil radšej, než by sme jak otroci Nemcom
slúžiť a báborské na šijách ňesť mávali járho,"

ŠIESTY SPEV

U Karolmana sa chystá hostina, na ktorej Svätopluk rozpráva báj o
príchode Slovanov do Európy z pravlasti Indie, o ich zvykoch a spôsobe
života.

„Žádných tu knížat, žádných tu nemávali napred
vodcov aneb králov (krem keď zlá nútíla vojna
správca na čas vyvolit'), že o svetskú nedbali vládu:
neb keby táto u nich istý bola bývala zámer,
keď by krivú boli též vyhľadávali ze zbroje slávu,
keď by slepé napodiv, jak u inších bývala táto
národov obvyklost', boli pred seba brávali číny:
Snadno celěj Európy dobyť královstva a braňmi
pod moc i pod vlastné pouvádzat' mohli si panstvo.
Tak v síle už veľkí, tak počtem bývali hojní,
než boju a všelikěj hrozní nepráteli války.
Nikdy aniž sa do susedných nezamíšali búrek,
lútých vražd a preukrutných nevyvádzali mordov,
ne škaredých lúpež, ne ohavných ludstva koristí.
Radšej vždycky pokoj milující žjali všecci
mezi sebú rovní a obecné mávali všecko,
aj straty aj všelijaké obsáhlé prácami zisky.
Vlastnú rídil otec svornú sám toľko čeládku,
sám rodu bol králem, sám jak hlava, zákony dával.
Tak pre svú k pokoju sklonnosť a pre války nenávisť
prez množší vekov obchod i stred rozbúreň ohavných,
pohromy a zhubných, jakové potkávali inšé
národy lúpežné, prázní bývávali náhod
a vlastním verní zostávali vždycky sedliskám...

DEVIATY SPEV

Medzi oboma stranami zúri boj. Svätopluk prichádza na čele nemeckého
posolstva na Devín prehovorit' Slovákov, aby sa dobrovoľne vzdali a jeho
uznali za svojho panovníka.

„Ber sa radej po svých; s dodaným v pole t'áhni do bitky
naproti nám vojskom; hľedanú ti berlu podáme,
ščastlivo s báborskú panoval by si nad nami ženskú."
Tak Slavimír. I po nem sa tedáž nad míru bojovný
zdvihne Milín, se synem čo nitranské zástupy rídil,
a stuha rozpálen takovýmito rečnuje slovni:
„My, hle milej zbavené voľnosti a práva našého,
v ľudskú zaprahnúť dobrovoľne sa máme služebnosť;
Nemcom lichvu chovať, Nemcom též stríbro dobývat',
zbrojstvo za nich uchopit' sa a krv na bojišči vylévat',
otrockým aby len zostával nad nami pánem.
Radšej boj krvavý, radšej chceme v pótce upadnúť,

radšej pod čiernu zahrabať zem a hroblu sa dáme,
nežli takého prijať mali by sme si nad seba kráľa!"

Nastáva kríza. Po ďalších dohováraniach a Všeslavovom návrhu, že ho uznajú za panovníka, ak sa pridá na ich stranu, Svätopluk sa musí rozhodnúť:

„Nesnadná je to vec, nesnadná rozvaha veľmi:
zdáli sa popridržať Nemcov, čo ma najprve síce
ve svých oklamaní myslách zlú trápili vazbú,
než pozatým se ctú a s veľkým zaslali vojskom,
bych vlastnú i celú Rastislava krajnú dosáhel.
Však za to mám vyššej zostať jích vláde povolný.
Zdáli radej sa k vám a k národu svému navrátiť
zas naspák i vašej učiniť žiadosti po vóli?
Tam to mi víra daná, ku milěj toto káže mi vlasti
láska robiť. Ponevác ale každý túžne za sladkú
dychtívá slobodu a hledí poddanstva sa pozbyť:
k vám radšej sa pridám, kráľovskú nad vami berlu
vezmem a udatné povedem na Karolmana vojsko."

DVANÁSTY SPEV

Než potretí jako ráz besní v seba pustilí útok,
A všelíku síli moc, všelíku vinakládali chitrost';
Ostatné vseťku též rozvolnili uzdi, až k horkím
Srdca jedem pukajú, a d'ivé zraki ohňami liščá:
Tu studená už smrť k Britvaldovi začne sa blížiti!
Neb jako ze všeckéj napatí, čo zbývalo ešče,
Vládí sa rozháňa, a tuhú ranu do hlavi dáva:
Obratní Svätopluk zvrátí braň ochitre a ťažkým
Treskne na meč tilcem; náramne zapraščala tehdáž
A zlomená u saměj sa ocel rozpuknula rúčki;
Hned' grňa padla na zem, prázdne v ruce zostali črenki.
Mocnú v tom pravicú na noví podvihňe sa úraz;
Stále krutí zabliskne tesák; a jak pomedzi šišákem
A krajním pľeca ozbrojením, kde je k úmoru cesta
Najbližšá, jako hrom náramnú praskne tuhostíú,
A z vazové žilí pretně, celí též prespolí hurtem
Pretne hrtán, a ponakloženú hlavu napravo schílí.
On sa tedáž kácá a na zem doľe údami buchňe.
Jak bi hrubí neb dub, neb ohromná padnula sosňa,
Čo dvaťisíce rokov na tatranských rostla pahorkoch:
Tak veľkí na rízem rozprestren písku, a sem tam
Rozťáhli množšú zaujímá úhora časťku.
Krv tehdáž dot'eká; i v tom duša údí opustí
A spanilé večná pozavírá mrákota svetla.

1 - syn Eudovíta Nemca, ktorý spravoval Korutánsko, Panóniu a Bavorsko

2 - vrch pri Devíne

3 - túžiaci po niečom